

MERYEM SÛRESİNİN 59. ÂYETİNİN ANLAMI ÜZERİNDE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE MEANING OF THE FIFTY-NINTH VERSE OF THE SURAH

MARYAM

İSMAİL KARAGÖZ

PROF. DR.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

ismailkaragoz1954@gmail.com

Öz:

Meryem sûresinde 12 peygamberin ismi zikredildikten sonra, 59. âyette bu peygamberlerin ardından “kötü bir nesil” geldiği, bu neslin namazı zayi ettiği ve şehvetlerine tabi olduğu, bu kimselerin azgınlıklarının cezasını ahirette çekecekleri bildirilmektedir.

Âyette geçen *عَلَتْ* “kötü nesil” demektir. Âyet-i kerîme’de bu neslin iki özelliği bildirilmiştir: Namazı zayi etmek ve şehvetlerine tabi olmak. *كُفِرُوا بِالْحَلَالِ* “...Namazı zayi ettiler” cümlesi ile kast edilenlerin kimler olduğu açık değildir. Bu ihtilaf edilmiş, üç farklı görüş ortaya konulmuştur: Namazın farz olduğuna inanmayanlar, inandığı halde ihmal, tembellik veya başka sebeplerle namazı kılmayanlar ve namazın şart ve rükünlerine özen göstermeyenler. Her üç anlamı da savunanlar olmuştur. Ancak İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre “namazı zayi edenler” ile kastedilenler, namazın farz olduğuna inanmadığı için namaz kılmayanlardır. Âyetin bağlamı da bu anlamı ifade etmektedir.

Namazın farz olduğunu kabul etmeyenler, mümin ve Müslüman değildir. Çünkü âyetle sabit olan bir farzı kabul etmemektedirler. Namazın farz olduğunu kabul ettiği halde unutma gibi herhangi bir mazereti olmadan namaz kılmayanlar için de “kâfir olur” diyenler olmuşsa da İslam âlimlerin çoğunluğu bu görüşü benimsememiştir. İnandığı için namaz kılmayanlar, tövbe etmeden ölürlerse cehennemde ebedi olarak kalırlar, inandığı halde namaz kılmayanların ise hali Allah’a kahr, Allah dilerse affeder, dilerse cezalandırır. Bu hususu ifade eden âyet ve hadisler vardır.

كُفِرُوا بِالْحَلَالِ “Şehvetlerine tabi oldular” cümlesi ile kast edilenler, dinin emir ve yasaklarına, ilke ve hükümlerine aykırı hareket edenler, zina, içki, kumar, hırsızlık gibi haram ve benzeri günahlara dalanlardır. Âyetin sonunda geçen *فَعَى* kelimesi sözlükte azgınlık anlamındadır. Abdullah b. Abbas’a göre cehennemde bir vadinin adıdır. Buraya cehennemliklerin irinleri akar.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Kötü Nesil, Namaz, Günah, Cehennem.

Abstract:

After the names of 12 prophets are mentioned in the Surah Maryam, it is stated in the 59th verse that a “bad generation” came after these prophets, that this generation wasted prayers and followed their lusts, and that these people will suffer the punishment for their transgression in the afterlife. *عَلَتْ* mentioned in the verse means “bad generation”. Two characteristics of this generation are stated in the verse: Wasting the prayer and being subject to lust. It is not clear who is meant by the sentence “They wasted the prayer”. In this respect, there has been disagreement about who the “those who waste prayer” are, and three different views have been put forward: Those who do not believe that prayer is obligatory, those who believe but do not perform it due to negligence, laziness or other reasons, and those who do not pay attention to the conditions and pillars of prayer. There were those who defended all three meanings. However, according to the majority of Islamic scholars, what is meant by those who “waste” prayer is those who do not perform prayer because they do not believe that prayer is obligatory. The context of the verse also expresses this meaning. Those who do not accept that prayer is obligatory are not believers and Muslims. Because it does not accept an obligation that is established by the verse. Although there were those who said that those who accept that prayer is obligatory but do not perform prayer without any excuse such as forgetting, “became an unbeliever”, the majority of Islamic scholars did not adopt this view. Those who do not pray because they do not believe, if they die without repenting, they will stay in hell forever in the afterlife. As for those who believe but do not pray, their situation is left to Allah. If Allah wishes, He will forgive, and if He wishes, He will punish. There are verses and hadiths expressing this issue. *كُفِرُوا بِالْحَلَالِ* Those who are meant by the sentence “They followed their lusts” are those who act contrary to the orders and prohibitions, principles and provisions of religion, and those who indulge in haram and sins such as adultery, drinking, gambling and theft. The word *فَعَى* used at the end of the verse means indignity in the dictionary. Abdullah b. According to Ab-bas, it is the name of a valley in hell. The pus of the people of hell flows here.

Keywords: Tafsir, Evil Generation, Prayer, Sin, Hell.

MAKALE TÜRÜ ARTICLE TYPE	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article	16.12.2024	24.06.2025	30.06.2025	0000-0003-3105-3554
İNTİHAL/PLAGIARISM		DOI NUMARASI/DOI NUMBER		
Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır. This article has been scanned via a plagiarism software.		https://doi.org/10.62188/ilahiyat.1600791		

ATIF/CITE AS

Karagöz, İsmail. “Meryem Sûresinin 59. Âyetinin Anlamı Üzerinde Bir Değerlendirme / An Evaluation on the Meaning of the Fifty-Ninth Verse of the Surah Maryam”. *ilahiyat* 14 (Haziran/June 2025): 5-17.

GİRİŞ

Yeryüzünün halifeleri yaptığı¹, kendisine çok ikramda bulunup yaratıkların çoğundan üstün kıldığı², göklerde ve yerde ne varsa hepsini hizmetine sunup³ sayılamayacak kadar çok nimet verdiği⁴ insanları yüce Allah, boş yere yaratmadığı⁵ gibi başıboş da bırakmamış,⁶ onları “ibadet” ile sorumlu tutmuş ve “Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattığını” buyurmuştur.⁷ İnsanların yaratılış gayesi olan kulluk görevini yerine getirebilmeleri için akıl vermekle yetinmemiş, ilk insandan itibaren insanlardan peygamberler seçmiş ve onlara kitaplar vermiştir.⁸

İnsanların “ibadet” görevini yerine getirebilmeleri için önce şartlarına uygun iman etmeleri, iman eden müminlerin Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uymaları gerekir. Müminlerin imandan sonra yapmaları gereken ilk kulluk görevleri namaz ibadetidir. Yüce Allah, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem’den itibaren bütün insanları “namaz” ibadeti ile sorumlu tutmuş ve bütün peygamberler, kavimlerine “namaz” kılmalarını emretmişlerdir.⁹ “*Namazı dosdoğru kılın. Şüphesiz namaz müminlere vakitli olarak farz kılındı.*”¹⁰ Kur’ân-ı Kerîm’de “namaz” üzerinde ısrarla durulmuş, namazını kılanlara “merhamet”,¹¹ “bağış”, “tükenmez rızık”,¹² “cennet”¹³ ve “büyük mükâfat”¹⁴ vaat edilmiş, kılmayanlara ise ceza olduğu bildirilerek beş vakit namazın kılınması teşvik edilmiş ve terkinden sakındırılmıştır. Namazı terk etmekten sakındıran âyetlerin başında Meryem sûresinin 59. âyeti gelmektedir:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا

“İsimleri zikredilen peygamberlerden sonra kötü bir nesil geldi. Bu kimseler, namazı terk ettiler ve nefsanî arzularına uydular. Bu sebeple Allah, onları cehennem ateşine atacak.”

Makalemizde “kötü bir nesil” diye anlam verdiğimiz خَلْفٌ kelimesi, “namazı terk ettiler” ve “nefsanî arzularına uydular” anlamına gelen أَضَاعُوا الصَّلَاةَ ve اتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ cümleleri ile “azgınlık, cehennem ateşi” diye tercüme ettiğimiz غِيًّا kelimesi tahlil edilecektir. أَضَاعُوا الصَّلَاةَ ile namazlarını hakkıyla kılmayanlar mı? Yoksa farz olduğuna inandıkları halde ihmalleri sebebiyle namazı terk edenler mi? Veya namazı ibadetine inanmayanların mı? Kastedildiği üzerinde durulacak, bu konuda müfessir ve fakihlerin görüşleri değerlendirilecektir. Makale üç başlıkla ele alınacak, birinci başlıkta âyette geçen kelime ve cümleler, ikinci başlıkta âyetin içerdiği hükümler, üçüncü başlıkta namazı zayi etmenin hükmü analiz edilecektir.

Makalemize konu edindiğimiz âyetle ilgili yaptığımız aramalarda yayımlanmış bir makale tespit edilememiştir.

¹ el-Bakara 2/30.

² el-İsrâ 17/70.

³ el-Câsiye 45/13.

⁴ İbrâhîm 14/34.

⁵ el-Mü’minûn 23/115.

⁶ el-Kıyâme 75/36.

⁷ ez-Zâriyât 51/56.

⁸ el-Hadîd 57/25.

⁹ bk. el-Bakara 2/83; el-Mâide, 5/12; Yûnûs 10/87; Hûd 11/87; İbrâhîm 14/37, 40; Meryem 19/31, 35; Tâhâ 20/14, 132; el-Enbiyâ 21/73.

¹⁰ en-Nisâ 4/103.

¹¹ et-Tevbe 9/71; en-Nûr 24/56.

¹² el-Enfâl 8/3-4.

¹³ er-Ra’d 13/19, 23; el-Mü’minûn 23/1-2, 9-11.

¹⁴ en-Niâ 4/162.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

خَلَفَ Fiilinin kökü olan “h-l-f” (خلف); sözlükte peşi sıra gitmek, halefi olmak, izlemek, bulmak ve kalmak anlamlarına gelir. Bu kökten gelen خَلَف arka, arkasında, izleyenler, takip edenler, sonraki nesil demektir. Sözlük ve tefsirlerde¹⁵ خَلَف, “kötü nesil”, خَلَف “iyi nesil” anlamına geldiği gibi her iki kelime iyi ve kötü nesil için kullanıldığı bildirilmektedir.¹⁶ Konumuz olan âyette namazı zayı ettiler ve şehvetlerine uydular diye yerildikleri için خَلَف kelimesi “kötü nesil” anlamındadır.¹⁷ Kelime A’raf sûresinin 169’uncu âyetinde “kötü nesil”¹⁸ ve birçok âyetle “sonra”¹⁹ anlamında kullanılmıştır.

أَصَاع Fiilinin kökü olan “d-y-‘a” (ضيع) sözlükte kaybolmak, yok olmak, bir şeyi terk etmek, aynı kökten gelen أَصَاع fiili yok etti, kaybetti, heder etti, ihmal etti, terk etti anlamlarına gelir.²⁰ Aynı fiil ile Kur’ân’da لَا أُضِيعُ “zayı etmem.”²¹ لَا نُضِيعُ “zayı etmeyiz.”²² لَا يُضِيعُ “zayı etmez.”²³ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ “Allah, sizin daha önce kıldığınız namazı zayı edecek değildir.”²⁴ cümleleri geçmektedir.

الصَّلَا Kelimesi, صَلَا صَلَوَا kökünden türemiş bir isimdir. Bu kökün Arap dilinde iki anlamı vardır: Biri, “dua etti”, diğeri صَلَا fiilinin mastarı olup حَرَكُ صَلَوَيْهِ “uylukların başındaki iki tümsek kemiğini hareket ettirdi” demektir.²⁵ صَلَوَيْهِ Kelimesinin tekili olan الصَّلَا uylukların başındaki tümsek kemik,²⁶ aynı kökten الصَّلَا kelimesi ise dua²⁷ anlamındadır. Dolayısıyla sözlükte biri kalp ve dil işi olan “dua”, diğeri de beden hareketi anlamına gelir.²⁸ Namazda hem dua hem beden hareketi vardır.

¹⁵ Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Te’vîlâtü ehli’s-sünne* (Beyrut: Dâru Kütübîl-İlmiyye, 2005) 7/248-249; Ebûl-Leys Nasr b. Muhammed es-Semerkandî, *Bahru’l-‘ulûm* (b.y.: y.y., ts.) 2/380; Ebûl-Hasan, Ali b. Muhammed el-Mâverîdî, *en-Nüketü ve’l-uyûn* (Beyrut: Dâru Kütübîl-İlmiyye, ts) 2/274, 3/379.

¹⁶ Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan ibn Düreyd el-Ezdî, *Cemheratü’l-lüga* (Beyrut: Dâru’l-İlmi li’l-Melâyin, 1987) 75/168; Zeynüddîn Muhammed b. Ebû Bekir b. Abdülkâdir er-Râzî, *Muhtârü’s-sihah* (Beyrut: Dâru’l-Besâir, 1987) 185.

¹⁷ Ebûl-Hasan Mukâtil b. Süleyman, *et-Tefsîru’l-kebîr* (Beyrut: Dâru İhyâit-Türâs, 1423) 2/632.

¹⁸ Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi’u’l-beyan an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, (Dımaşk: Müessesetü’l-Risale, 2000) 13/209.

¹⁹ Mesela bk. Yunus 10/92; er-Ra’d 13/11.

²⁰ İbn Düreyd, *Cemheratü’l-lüga*, 3/46; Ebûl-Hüseyn Ahmed ibn Fâris, *Mu’cemü mekâyîsi’l-lüga*. thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn (Beyrut: İttihâdül-Kitâbi’l-Arab, 2002) 3/380.

²¹ Âl-i İmrân, 3/195.

²² el-A’raf 7/170; Yusuf 12/56; el-Kehf 18/30;

²³ Âl-i İmrân, 3/170; et-Tevbe 9/120; Hûd 11/115; Yusuf 12/90.

²⁴ el-Bakara 2/143.

²⁵ Ebûl-Kâsım Mahmûd b. Ömer el-Zemahşerî, el-Keşşâf an hakâiki an gavâmizi’t-tenzîl (Beyrut: Dâru’l-Kütübîl-Arabiyyi 3. baskı, 1407) 1/40; Ebû Sa’îd Abdullah b. Ömer el-Beydâvî, *Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl*, (Beyrut: Dâru İhyâüt-Türâsîl-Arabiyyi, 1418) 1/38.

²⁶ İbn Düreyd, *Cemheratü’l-lüga*, 2/897. الصَّلَا الْعُظْمُ الَّذِي عَلَيْهِ الْأَلْيَتَانِ

²⁷ İbrâhîm Mustafa, Ahmet ez-Ziyât, Hâmid Abdülkâdir, Muhammed en-Neccâr, *el-Mu’cemü’l-vasîf* (Kâhire: Dâru’d-Da’ve, ts) 1/522; Taberî, *Câmi’u’l-beyan*, 1/242. الصَّلَاةُ فَإِنَّمَا فِي كَلَامِ الْعَرَبِ الدُّعَاءُ

²⁸ Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, (İstanbul: Eser Kitabevi, 1971) 1/190-191

Kur'ân-ı Kerîm'de الصَّلَاة kelimesi dua,²⁹ rahmet, mağfiret, istiğfar³⁰ ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) uyguladığı şekilde yerine getirilen³¹ kalp, dil ve beden hareketi olan namaz ibadeti³² anlamında kullanılmıştır. الصَّلَاة Kelimesi ve türevleri Kur'ân'da 99 defa geçmektedir.³³

اتَّبَعَ Fiilinin kökü olan t-b-'a (تبع) kökü peşinde gitmek, arkasından gelmek ve izlemek, aynı kökten gelen اتَّبَعَ fiili, tabi oldu, peşinden gitti ve bağlı oldu anlamlarına gelir.³⁴ Bu kelime Kur'ân'da takip etmek, peşinden gitmek,³⁵ bir şeyi, başka bir şeyin sonrasında yapmak,³⁶ birinin inancına, görüşüne, davetine ve yoluna uymak, birine itaat etmek³⁷ anlamlarında kullanılmıştır.

الشَّهَوَاتِ kelimesinin kökü olan ş-h-v (شهو); çok istemek, arzu etmek ve canı çekmek, aynı kökten gelen الشَّهَوَاتِ ismi istekler, arzular, şehvetler, iştahlar anlamına gelir.³⁸ Bu kelime tekil ve çoğul olarak konumuz olan âyetin dışında livata³⁹ ve nefsin arzu ettiği şeyler⁴⁰ anlamında dört ayette geçmektedir. Konumuz olan âyette الشَّهَوَاتِ zina,⁴¹ içki, kumar ve benzeri isyan, günah ve haram olan şeyler anlamındadır.⁴²

غَيَّ Kelimesinin kökü olan g-v-y (غي); azmak, doğru yoldan sapmak, sapıklık içine girmek, yoldan çıkmak, çok arzu etmek demektir.⁴³ Bu kökten isim olan غَيٌّ yanlış yol, azgınlık, sapkınlık, isyan anlamındadır.⁴⁴ Konumuz olan âyette غَيَّ kelimesi hüsrân, şer, azgınlık anlamındadır.⁴⁵ "Arap dilinde şer olan her şeye 'ğayy', hayır olan her şeye 'reşât' denir."⁴⁶

2. ÂYETİN İÇERDİĞİ HÜKÜMLER

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ "Onlardan sonra kötü bir nesil geldi" cümlesinde geçen "onlar" ile maksat, Sûre'nin başından bu ayete kadar isimleri zikredilen peygamberler yani Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya,

²⁹ et-Tevbe 9/91, 103; el-Enfâl 8/35; el-İsrâ, 17/110; en-Nûr 24/41; el-Ahzâb 33/43, 56.

³⁰ el-Ahzâb 33/56. Allah'ın Peygamberine salâtı; ona merhamet ve ihsan etmesi, onu övmesi, ondan razı olması, şan ve şerefini yüceltmesi, itibar ve değerini artırmasıdır. Meleklerin ve Müminlerin salâtı ise onun şan ve şerefine yücelmesi, itibar ve değerinin artması için dua etmeleridir, bk. Buhârî, "Tefsîr", 33/10.

³¹ İbn Hıbban, Muhammed, el-İhsan fî tertibi sahîhi ibn Hıbban. trtp, el-Emîr Alâüddîn Ali b. Belban el-Farîsî, thk. Şuayb el-Arnâvut, (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1988) 4/541, (No: 158) صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي "Benim namaz kılışımı gördüğünüz gibi namaz kılın." Hadis mealî italik yazı olsun.

³² en-Nisâ 4/101,102, 103.

³³ bk. Muhammed Fuad Abdülbâkî, el-Mu'cemü'l-müfhehras li elfâzî'l-Kur'ânî'l-Kerîm (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982) 412-414,

³⁴ İbn Fâris, Mu'cemü mekâyisî'l-lüga, 1/362; İbn Düreyd, Cemheratü'l-lüga, 2/167.

³⁵ Yunus 10/90; el-Mü'minûn 23/42.

³⁶ el-Bakara 2/262; el-A'râf 7/175.

³⁷ el-Bakara 2/145; Yunus 10/15.

³⁸ İbn Fâris, Mu'cemü mekâyisî'l-lüga, 3/220.

³⁹ el-A'râf 7/81; en-Neml 27/55.

⁴⁰ Âl-i İmrân 3/14; en-Nisâ 4/27.

⁴¹ Mükâtil b. Süleyman, et-Tefsîru'l-Kebîr, 2/632.

⁴² Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân (Kahire: Dâru'l-kütübi'l-Misriyye, 1964) 11/123; Beydâvî, Envârü't-tenzîl, 4/14.

⁴³ İbn Düreyd, Cemheratü'l-lüga, 1/244; İbn Fâris, Mekâyisü'l-lüga, 4/399.

⁴⁴ İbn Fâris, Mekâyisü'l-lüga, 4/399.

⁴⁵ Taberî, Câmi'u'l-beyan 18/217-218; Semerkandî, Bahru'l-ulûm, 2/380.

⁴⁶ Ebû'l-Berakât Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl. (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998) 2/343.

وكل شر عند العرب غي وكل خير رشاد

Hiz. İsa'dır.⁴⁷ "Kötü bir nesil" ile maksat, Süddî el-Kebîr'e (ö.127/745) göre Yahudi ve Hristiyanlar,⁴⁸ Muhammed b. Ka'b el-Kurazî (ö.108/726), Atâ b. Dînar (ö.126/744),⁴⁹ Mucâhid b. Cebr (ö.103/721) ve Katâde b. Diâme, 'ye (ö.117/735) göre ümmet-i Muhammed'den namazı terk edenler ve şehvetlerine uyanlardır.⁵⁰ Ebû Sa'îd el-Hudrî (ö.74/693), Hiz. Peygamberin şöyle buyurduğunu işittim demiştir: "يَكُونُ خَلْفٌ مِنْ بَعْدِ سِتِّينَ سَنَةً أَصَاغُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا /Altmış sene sonra kötü bir nesil olur, onlar namazı zayı ederler ve şehvetlerine tabi olurlar." Bu sebeple bunlar, azgınlıklarının cezasını bulacaklar."⁵¹ Mukâtil b. Süleyman (ö.150/767), "kötü nesil" ile maksadın Yahudiler olduğunu, bununla ümmet-i Muhammed'e örnek verildiğini "siz Yahudiler gibi kötü bir nesil olmayın" denildiği görüşündedir.⁵²

Sonuç olarak "kötü nesil" ile maksat, Yahudi ve Hristiyanlarla ümmet-i Muhammed'den namazlarını terk eden ve şehvetlerine tabi olan kimselerdir.

2.1. NAMAZ EVRENSEL BİR İBADETTİR.

Peygamberlerden sonra gelen kötü neslin, "namazı terk ettiklerinin ve nefsanî arzularına uydularının" bildirilmesi, bütün peygamberlerin namaz kıldıklarını, şehvetlerine uymadıklarını ve günah işlemediklerini ifade eder. Dolayısıyla namaz, bütün peygamberlere ve ümmetlerine farz kılınan evrensel bir ibadettir. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça bildirilmektedir. Hiz. İbrahim, Hiz. Lut, Hiz. Yakup ve Hiz. İshak'a namazın emredildiği,⁵³ Hiz. İbrahim'in namazı Allah için kıldığı,⁵⁴ kendisini ve neslini namazı dosdoğru kılan kullarından olması için dua ettiği,⁵⁵ Hiz. İsmail'in ailesine namazı emrettiği,⁵⁶ Hiz. Lokman'ın oğluna namazı hakkıyla kılmasını emrettiği,⁵⁷ Hiz. Mûsâ'ya Allah'ı anmak üzere namaz kılmasının emredildiği,⁵⁸ Hiz. Zekerîya'nın namaz kıldığı,⁵⁹ Hiz. İsa'nın beşikte iken "bana yaşadığım sürece namazı emretti" diye konuştuğu⁶⁰ bildirilmektedir. Yüce Allah'ın Benî İsrail'den yerine getirme sözü aldığı görevler arasında namaz da yer almaktadır.⁶¹ Hiz. Muhammed (s. a. s), Mekke'de miladın 610 yılında Peygamber olarak görevlendirilince kendisine "Akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et/namaz kıl"⁶² anlamındaki âyetlerle sabah ve akşam olmak üzere günde iki vakit namaz kılması emredilmiştir.⁶³ Vahiy meleği Cebrail, Hiz. Peygamber'e namazın nasıl kılınacağını uygulamalı olarak öğretmiş, Hiz. Peygamber de Müslüman olan herkese namaz kılmayı emretmiştir. Bugün bilinen şekliyle beş vakit namaz hicretten bir buçuk yıl kadar önce miraçta farz kılınmıştır.⁶⁴

Ayette peygamberler ve onlara tabi olan müminler övülmüş, Peygamberlere uymayan kötü nesiller ise iki nitelikle yerilmiştir. Bu niteliklerden biri namazları zayı etmeleri, diğeri şehvetlerine tabi olmalarıdır.

⁴⁷ Mukâtil b. Süleyman, *et-Tefsîru'l-kebir*, 2/632; Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, 2/380.

⁴⁸ Ebû Muhammed, Abdürrahman b. Muhammed ibn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kurâni'l-azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib, (Suud: Mektebe Nezzâr Mustafa el-Bâz,1419) 7/2412.

⁴⁹ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib ibn Atiyye, *el-Muharraru'l-vecîz fî tefsîri kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1422) 4/22,

⁵⁰ Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd el-Bagavî, *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru't-Türâsiyyi'l-Arabiyyi, 1420) 3/239.

⁵¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 17/440 (No: 11340)

⁵² Mukâtil b. Süleyman, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 2/632.

⁵³ el-Enbiyâ 21/73.

⁵⁴ el-En'âm 6/162.

⁵⁵ İbrâhîm 14/40.

⁵⁶ Meryem 19/55.

⁵⁷ Lokman 31/17.

⁵⁸ Tâhâ 20/14.

⁵⁹ Âl-i İmrân 3/39.

⁶⁰ Meryem 19/31.

⁶¹ el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

⁶² el-Mü'min 40/55.

⁶³ M. Kâmil Yaşaroğlu "Namaz", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye diyanet Vakfı Yayınları, 2006) 32/350-357.

⁶⁴ Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 6; Müslim, "İman", 259; Tirmizî, "Şalât", 213.

اتَّبِعُوا الشَّهَوَاتِ “Şehvetlerine tabi oldular” cümlesi ile kast edilenler, dinin emir ve yasaklarına, ilke ve hükümlerine aykırı hareket edenler, zina, içki, kumar, hırsızlık gibi haram ve günahlara dalanlardır.

أَصَاغُوا الصَّلَاةَ “Namazı zayi ettiler” cümlesi ile kast edilenler, namazın dindeki yerini kabul etmeyenler mi? Yoksa namazın farz olduğuna inandığı halde ihmal, tembellik veya başka sebeplerle kılmayanlar mı veya namazı şart ve rükünlerine özen göstermeyenler mi? Bu hususlar âyette açık seçik değildir. Bu sebeple cümlenin anlamında sahabe döneminden itibaren müfessirler ihtilaf etmişlerdir.⁶⁵

Abdullah b. Abbas (ö.68/687),⁶⁶ İbn Zeyd (ö. 182/798), Süddî el-Kebîr (ö.127/745),⁶⁷ Taberî (ö.310/923),⁶⁸ Sa’lebî (ö.427/1035),⁶⁹ Bagavî (ö.516/1122),⁷⁰ Ebû’l-Berekât en-Nesfî (ö.710/1310)⁷¹ ve birçok müfessire göre “namazı zayi etmek”, namazı bütünüyle terk etmektir. İbn Atiyye el-Endülüsi (ö.541/1147), Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’nin (ö. 108/726), “Namazı zayi ettiler” cümlesi ile kastedilenlerin “inkâr sebebiyle namazı terk edenler” görüşünde olduğunu söylemiştir.⁷² İbn Abbas, أَصَاغُوا الصَّلَاةَ cümlesini, تَرَكُوا الصَّلَاةَ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ “namazı terk ettiler ve Allah’ı inkâr ettiler” şeklinde tefsir etmiştir.⁷³ Dolayısıyla namazı zayi edenler ve şehvetlerine tabi olan “kötü nesil” ile maksat, kâfirlerdir.

Abdullah b. Mes’ûd (ö.32/652),⁷⁴ Mücâhid b. Cebr (ö.103/721),⁷⁵ İbrahim en-Neha’î (ö.96/714),⁷⁶ Ömer b. Abdülazîz (ö.101/720),⁷⁷ Mükâtil b. Süleyman (ö.150/767),⁷⁸ Ebû’l-Leys Semerkandî (ö. 373/983),⁷⁹ Vahidî (ö.468/1076)⁸⁰ ve birçok müfessire göre namazı zayi etmek, vaktinde kılmamaktır.⁸¹ Sa’îd b. Müseyyeb (ö.94/713), “Bu kimseler, öğle namazını ikinci vaktine gelinceye, ikinci namazını güneş batıncaya kadar kılmazlar” demiştir.⁸²

Bazı müfessirler, âyetteki “namazı zayi etmek” ile maksadın, namazın şart ve rükünlerine riayet etmemeleri görüşündedir.⁸³ Kurtubî (ö.671/1273), bu görüşün sahih olduğunu söyleyip delil olarak şu rivayetleri zikretmiştir: “Kişinin namazı, rükû ve secde belini doğrultuncaya kadar geçerli olmaz.”⁸⁴ Sahabeden Ebû Hüreyre (ö.58/678) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.s.) Mescide girdi. Hemen akabinde bir adam da Mescide girdi ve namaz kıldı sonra gelip Hz. Peygambere selam verdi. Hz. Peygamber selamı aldı ve adama, ‘Dön namazı yeniden kıl, çünkü sen namaz kılmadın’ dedi. Adam

⁶⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyan*, 18/215; Muhammed el-Emîn b. Muhammed eş-Şinkîti, *Edvâü’l-beyân fî izâhi’l-Kur’ân’ı bi’l-Kur’ân* (Lübnan: Dâru’l-Fikri, 1995) 3/445.

⁶⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/26.

⁶⁷ Ebû’l-Fidâ İsmail ibn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’ân’i’l-azîm* (Beyrut: Dâru Tayyibe, 199) 2/245.

⁶⁸ Taberî, *Câmi’u’l-beyan*, 18/216.

⁶⁹ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed es-Sa’lebî, *el-Keşfü ve’l-beyân* (Beyrut: Dâru İhyâü’t-türâsî’l-Arabbiyyi, 2002) 6/221.

⁷⁰ Bagavî, *Me’âlimü’t-tenzîl*, 3/239.

⁷¹ Nesefî, *Medâriku’t-tenzîl*, 2/342.

⁷² İbn Atiyye, *el-Bahru’l-muhîd*, 4/22.

⁷³ Mecdüddîn Ebû Tâhir Muhammed b. Ya’kûb el-Fîrûzâbâdî, *Tenvîru’l-mikbâs min tefsîri İbn Abbas* (Lübnan: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts) 257.

⁷⁴ Sa’lebî, *el-Keşfü ve’l-beyân*, 6/221.

⁷⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/26.

⁷⁶ Bagavî, *Me’âlimü’t-tenzîl*, 3/239.

⁷⁷ Ebû’l-Hasan, Ali b. Muhammed el-Mâveridî, *en-Nüketü ve’l-uyûn* (Beyrut: Dâru Kütübi’l-İlmiyye, ts) 3/380.

⁷⁸ Mükâtil b. Süleyman, *et-Tefsîru’l-kebîr*, 2/632.

⁷⁹ Semerkandî, *Bahru’l-ulûm*, 2/379.

⁸⁰ Ebû’l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vâhidî, *el-Vecîz fî tefsîri kitâbi’l-azîz*. thk. Safvan Adnan Dâvûdî. (Beyrut: Dâru’l-Kalem, 1. Baskı, 1405) 685.

⁸¹ Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endülüsi, *el-Bahru’l-muhîd* (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1420) 7/278.

⁸² Ebû’l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vâhidî, *el-Vasît fî tefsîri’l-Kur’ân’i’l-mecîd* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1994) 3/188.

⁸³ Mâveridî, *en-Nüketü ve’l-uyûn*, 3/379; Ebû Hayyan, *el-Bahru’l-muhîd*, 7/278; Şinkîti, *Edvâü’l-beyân*, 3/444.

⁸⁴ Ebû Dâvûd, “Salât”, 148. لَا تُجْزَى صَلَاةُ الرَّجُلِ حَتَّى يُقِيمَ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ

döndü daha önce kıldığı gibi namazı kıldı, sonra geldi ve Hz. Peygambere selam verdi. Hz. Peygamber ‘selam senin üzerine olsun’ dedi, sonra adama, ‘Dön namazı yeniden kıl, çünkü sen namaz kılmadın’ dedi. Adam üç defa bu şekilde yeniden namaz kıldı. Üçüncü defadan sonra adam, ‘Ey Allah’ın Elçisi! Seni hak olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki bundan daha güzelini yapamam, bana namazı öğret’ dedi. Hz. Peygamber bu zata namazı şöyle anlattı: Namaza kalktığın zaman tekbir al, sonra Kur’ân’dan sana kolay olanı oku, sonra rükûa eğil, rükûda bütün uzuvların hareketsiz oluncaya kadar kal, sonra rükûdan dimdik olacak şekilde tam doğrul, sonra secde yap, secdede bütün uzuvların hareketsiz oluncaya kadar kal, sonra secdeden kalk ve iki secde arasında bütün uzuvların hareketsiz oluncaya kadar otur. Namazın bütün rükünlerini böyle yap.”⁸⁵

Namaz ancak ihlâs ve huşu ile şartlarına, rükünlerine ve vaciplerine riayet edilerek kılındığı zaman geçerli olur. Hz. Peygamber (s.a.s) beş vakit namazın ilk ve son vaktini beyan etmiştir.⁸⁶ Bir namazı vakti çıkmadan kılan kimse o namazı vaktinde kılmış ve ilâhî emre uymuş olur.⁸⁷ Dolayısıyla “namazı zayi etmek” ile maksat, namazı vaktin sonunda kılmak değildir. Namazın şart ve rükünlerini eksik yapmak, namazı zayi etmek değil, kılınışıda hata yapmaktır. Bu müminin hatasını telafi için namazını iadesi gerekir. Nitekim Hz. Peygamber, hatalı namaz kılan mümine namazını iade ettirmiştir. Âyeti bağlamında değerlendirdiğimiz zaman “namazı zayi edenler” ile maksadın, namaz ibadetine inanmayanlar,⁸⁸ bu sebeple namaz kılmayanlar, namazı hayatından çıkaranlar olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü önceki âyetlerde Hz. Âdem’den itibaren 12 peygamberin ismi zikredildikten sonra, “kötü bir neslin” geldiği ve bunların “namazı terk ettikleri” ve “şehvetlerine tabi oldukları” bildirilmektedir. “Kötü neslin” zıddı iyi nesildir. “İyi nesil”, peygamberler ve onlara tabi olanlar, farz görevleri yapanlar, haramlardan ve yasaklardan sakınanlardır.⁸⁹ Dolayısıyla “kötü nesil”, iman ve ibadette, ilâhî emir ve yasaklara riayet etmede peygambere tabi olmayanlardır. Âyetin sonunda bu kimselerin *فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا* “Azgınlıklarının cezasını bulacakları” bildirilmektedir. Bu kimselerin azgınlıkları, inkâr etmeleri ve ilahî iradeye başkaldırıp günaha dalmalarıdır. Furkan sûresinin 68’inci âyetinde Rahman’ın mümin kullarının “Allah’a ortak koşmadıkları, haksız yere cana kıymadıkları ve zina etmedikleri” zikredildikten sonra *وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا* “Kim bunları yaparsa (Allah ile birlikte başka bir ilaha kulluk eder, haksız yere cana kıyar ve zina ederse) işlediği günahın cezasını ahirette çeker” denilmiş, 70’inci âyetinde *إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا* “Ancak tövbe edip iman eden ve salih ameller işleyen kimseler cezalandırılmazlar” buyrulmuştur. Furkan sûresinde olduğu gibi Meryem sûresinin konumuz olan 59’uncu âyetinden sonra da cehennemle cezalandırılacaklardan tövbe edip iman edenler istisna edilmekte ve *إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا* “Tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimseler hariç” denilmektedir. Bu âyetinde tövbe, her şeyden önce inkâra yapılan tövbedir. Farz namazları mazeretsiz terk etmek ittifakla büyük günahdır.⁹⁰ Namaz kılmayan kimse Allah’a isyan etmiş ve kendisine zulmetmiş olur, tövbe edip hemen namaz kılmaya başlaması gerekir. Tövbe etmeden ölürse âhirette hali Allah’a kalır,⁹¹ Allah, dilerse bağışlar, dilerse cezalandırır.⁹² Şu hadis, bunun açık delilidir: “Allah, beş vakit namazı farz kıldı. Kim namazların abdestini güzelce alır, namazları vaktinde kılar, rükû ve huşu’unu tam yaparsa Allah’ın, o kimseyi bağışlayacağına dair ahdi vardır. Kim böyle yapmazsa o kimse için bir ahdi yoktur. Dilerse onu bağışlar, dilerse azap eder.”⁹³

⁸⁵ Müslim, “Salât”, 45.

⁸⁶ Tirmizî, “Salât”, 1; Nesâî, “Mevâkîf”, 10; Ahmed, *el-Müsneid*, 6/330.

⁸⁷ Zeynüddîn Abdurrahman b. Ahmed b. Receb, *Fethu’l-bârî şerhu sahihi’l-Buhârî* (Kahire: Mektebü Tahkiki Dâri’l-Harameyn, 1996) 4/331.

⁸⁸ İbn Atiyye, *el-Baru’l-muhîf*, 7/278; Şinkî, *Edvâü’l-beyân*, 3/444.

⁸⁹ İbn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’ânî’l-azîm*, 2/245.

⁹⁰ Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmî’l-Kur’ân*, 11/122; Mâverdî, *en-Nüktetü ve’l-uyûn*, 3/379.

⁹¹ Mâtürîdî, *Te’vîlâtü ehli’s-sünne*, 1/192.

⁹² el-Bakara 2/284.

⁹³ Ebû Dâvûd, “Salât”, 9; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 37/377 (No:22704)

2.2. NAMAZI TERK EDEN VE ŞEHVETLERİNE UYANLAR, TÖVBE ETMEZLERSE CEZALANDIRILIRLAR

İman edip salih ameller işleyen ve günahlardan uzak duranların ödüllendirilmesi, inkâr eden ve isyan edenlerin tövbe etmezlerse cezalandırılması dinin genel kuralıdır. Şu âyetler bunun delilidir: “Kim doğru yola girip *mümin olursa*, kendisi için doğru yola girmiş olur. Kim de dalalette kalıp *mümin olmazsa*, ancak kendi aleyhine dalalette kalmış olur.”⁹⁴ “Kim iyi bir iş yaparsa kendi lehinedir. Kim kötü ve günah olan bir iş yaparsa kendi aleyhinedir. Rabbin insanlara zerre kadar zulmedici değildir.”⁹⁵ Konumuz olan âyette kötü neslin yerilen iki niteliği zikredilmiş ve bu kimselerin “Azgınlıklarının cezasını bulacakları” bildirilmiştir. **فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَذَابًا** cümlesi, **فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ هَذَا الْعَذَابَ** takdirindedir.⁹⁶

Cehennem kâfirler için hazırlanmıştır.⁹⁷ Cehennemde ateşte yakma, diken ve zakkum yedirilme, kaynar su ve irin içirilme, kaynar suda yüzdürülme, üzerine kaynar su dökülme, zincire vurulma, demir sopa ile dövülme, bukağıya vurulma ve benzeri birçok ceza çeşidi vardır.⁹⁸ **عَذَابًا** Kelimesi Abdullah b. Abbas’a (ö. 68/687) göre cehennemde bir vadi, Abdullah b. Mes’ud’a (ö.32/652) göre cehennemde bir nehirdir.⁹⁹

Konumuz olan âyetteki “namazı zayi edenler” ve “şehvetlerine tabi olanlar” tövbe edip iman etmeden ölenler, kâfirler ise cehennemde ebedî olarak kalırlar.¹⁰⁰ Eğer bu kimseler ile maksat, günahkâr müminler ise ve bu kimseler tövbe etmeden ölürlerse Hz. Peygamberin beyanına göre âhirette cehennemle cezalandırılıp cezalandırılmayacakları Allah’ın takdirine bağlıdır. Kur’ân-ı Kerîm’de yüce Rabbimiz kâfir, müşrik ve münafıkları affetmeyeceğini bildirmesine¹⁰¹ karşılık Nisâ sûresinin 31’inci âyetinde büyük günahlar terk edenlerin küçük günahlarını affedeceğini vaat etmektedir. Allah işledikleri büyük günahlara şartlarına uygun tövbe edenlerin tövbelerini kabul eder ve dolayısıyla büyük günahlarını affeder.¹⁰² Nisâ sûresinin 48 ve 116’ncı âyetlerine göre Allah, istediği kişilerin inkâr, şirk ve nifak dışındaki büyük günahlarını tövbe etmeseler bile isterse affedebilir.¹⁰³ Ancak yüce Allah, kul hakları ile ilgili günahları, kişi hak sahibi ile helâlleşmeden affetmez.¹⁰⁴ Farz olduğunu kabul ettiği halde tembelliği veya ihmali sebebiyle namaz kılmayan, zina ve içki gibi büyük günahları işleyip tövbe etmeden ölen müminleri Allah dilerse affeder, dilerse cehennemle cezalandırır.

3. NAMAZI ZAYİ ETMENİN HÜKMÜ

Ergenlik çağına gelen erkek veya kadın akıllı her Müslüman’ın günde beş vakit namaz kılması farzdır. Kur’ân’da ısrarla namaz kılınması emredilmiş¹⁰⁵ ve “Namazın müminlere vakitli olarak

خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ أَحْسَنَ وَضُوءَهُنَّ وَصَلَاتُهُنَّ لَوْفَتِهِنَّ وَتَمَّ رُكُوعُهُنَّ وَخُشُوعُهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ

⁹⁴ ez-Zümer 39/41.

⁹⁵ el-Fussilet 41/46.

⁹⁶ Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmî’l-Kur’an*, 11/122.

⁹⁷ el-Bakara 2/24.

⁹⁸ bk. en-Nisâ, 4/56; el- Kehf 18/29; et-Tevbe 9/35; Yunus 10/4; el-Hac 22/19-21; el-Mü’min 40/71-72; Sâd 38/57; el-Gâşiye 88/6-7; ed-Duhan 44/43-46; er-Ra’d 13/5

⁹⁹ Vâhidî, *el-Vasît*, 3/188.

¹⁰⁰ en-Nisâ, 4/56.

¹⁰¹ bk. Bakara, 2/217; Nisâ, 4/137; Mâide, 5/5

¹⁰² bk. Âl-i İmrân 3/135; el-Enâm 6/54; el-Furkan 25/70; ez-Zümer 39/53.

¹⁰³ bk. el-Ahzâb 33/70-71.

¹⁰⁴ bk. Buhârî, “Mezâlim”, 10.

¹⁰⁵ el-Bakara 2/43, 83, 110; en-Nisâ 4/77, 103; el-En’âm 6/72.

(b) Kılınmasının farz olduğuna iman ettiği halde gevşeklik ve tembellik sebebiyle namazı terk eden kimse kâfir olmaz. İmam Ebû Hanîfe (ö.150/767), imam Mâlik (ö.179/795), imam Şâfiî (ö.204/820) başta olmak üzere sahâbeden itibaren İslâm âlimlerinin çoğunluğu bu görüştedir.¹¹⁶ Çünkü namaz kılmayan mümin, büyük günah işlemiş olur, ancak imandan çıkmış olmaz, çünkü amel imandan

¹¹⁶ Şinkîî, *Edvâü'l-beyân*, 3/447.

bir cüz değildir.¹¹⁷ Bir farzı veya bir haramı inkâr etmediği, helalı haram, haramı helal saymadığı sürece mümin, büyük günah işlemekle kâfir olmaz¹¹⁸ ancak mazeretsiz bilerek namaz kılmayan kimse Allah'a isyan etmiş ve kendisine zulmetmiş olur, tövbe edip hemen namaz kılmaya başlaması gerekir. Tövbe etmeden ölürse âhirette hali Allah'a kalır.¹¹⁹ Allah, dilerse bağışlar, dilese cezalandırır.¹²⁰ Ameli imandan bir cüz sayan, Mu tezile mezhebi âlimlerine göre büyük günah işleyenler mümin de kâfir de değildir,¹²¹ tövbe etmeden ölürlerse âhirette ebedi olarak cehennemde kalırlar.¹²²

Kanaatimizce (b) maddesindeki çoğunluğun görüşü daha isabetlidir. Çünkü namaz, iman gereği yerine getirilen salih bir ameldir. İman tasdik etmek, salih amel, iman gereğini yerine getirmektir, iman bir cüzü değildir. Yukarıdaki hadislerde geçen تَرْكُ الصَّلَاةِ “namazı terk” ifadesini, تَرْكُ عَمَدٍ مِنْ غَيْرِ جُحْدٍ “namazı, farz oluşunu inkâr etmeksizin mazeretsiz terk etmek” şeklinde değil, تَرْكُ جُحْدٍ لِلصَّلَاةِ “namazı, farz oluşunu inkâr ederek terk etmek” olarak anlamamız gerekir.¹²³

SONUÇ

Yeryüzünün halifeleri olan insanların yaratılış gayeleri, Allah'a kulluk etmektir. Allah'a kulluğun ilk şartı, iman etmek, iman gereği yapılması gereken ilk görev de namaz kılmaktır. Çünkü namaz, kulluğun zirvesi ve ibadetlerin özüdür. Bu sebeple olmalı ki namaz, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin tebliğinde var olmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de namazı kılanların övülmelerine karşı, kılmayanlar yerilmektedir. Bu âyetlerden biri Meryem sûresinin 59'uncu âyetidir. Sûrede ismi zikredilen 12 peygamberden sonra kötü bir nesil geldiği, bu neslin namazı zayi ettiği ve şehvetlerine tabi olduğu, bu kimselerin azgınlıklarının cezasını ahirette çekecekleri bildirilmektedir.

Âyette geçen أَصَاغُوا الصَّلَاةَ “namazı zayi ettiler” cümlesi ile kast edilenlerin, namazın farz olduğuna inanmayanlar mı, yoksa inandığı halde ihmal, tembellik veya başka sebeplerle kılmayanlar mı veya namazı şart ve rükünlerine özen göstermeyenler mi olduğu açık seçik olmadığı için sahabe döneminden itibaren ihtilaf edilmiştir. Her üç anlamı da savunanlar olmakla birlikte İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre “namazı zayi edenler” ile maksat, namazın farz olduğunu kabul etmeyenlerdir. Âyetin bağlamı da bu anlamı ifade etmektedir.

Namazın farz olduğunu veya önemini kabul etmeyenler, mümin ve Müslüman değildir. Çünkü kitap, sünnet ve icma ile farz olan bir ibadeti kabul etmemektedir. Namazın farz olduğunu ve önemini kabul ettiği halde namaz kılmayanlar “kâfir olur” diyenler olmuşsa da doğrusu kâfir değil, isyankâr, zalim ve günahkâr olurlar. Çünkü amel imandan bir cüz değildir. İman ayrı namaz ayrı bir görevdir.

¹¹⁷ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Kitâbü't-tevhîd* (İstanbul: y.y., 1981) 10.

¹¹⁸ لَا يُكْفَرُ مُسْلِمٌ بِذَنْبٍ مَا لَمْ يَسْجُدْ Ebu Hanîfe en-Nu'mân b. Sâbit, *el-Fıkhu'l-ekber* (Mektebetü'l-Furkan, 1999) 43.

¹¹⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü ehli's-sünne*, 1/192.

¹²⁰ el-Bakara 2/284.

¹²¹ el-Menzile beyne'l-menziyleyn ilkesi.

¹²² Ebu'l-Hasen Kâdî'l-kudât b. Ahmed b. Abdilcebbar el-Hemedânî, *Şerhu'l-usûli'l-hamse* (Kahire: Mektebetu Vehbe, 1988) 688-689.

¹²³ Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed el-Hattâbî, *Me'âlimü's-sünen* (Halep: Matbaatü'l-İlmiyye, 1932) 4/314.

Farz olduğuna inanmadığı için namaz kılmayanlar, cehennemde ebedi olarak kalırlar. Farz olduğuna inandığı halde namaz kılmayanlar ise tövbe etmeden ölürlerse ahirette halleri Allah'a kalır, Allah dilerse affeder, dilerse cezalandırır.

اَتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ “Şehvetlerine tabi oldular” cümlesi ile kast edilenler, dinin emir ve yasaklarına, ilke ve hükümlerine aykırı hareket edenler, zina, içki, kumar, hırsızlık gibi haram ve günahlara dalanlardır.

Âyetin sonunda geçen غَيٍّ kelimesi sözlükte “azgınlık” anlamındadır. غَيٍّ Kelimesi Abdullah b. Abbas’a göre cehennemde bir vadinin adıdır. Buraya cehennemliklerin irinleri akar.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Bagavî, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd. *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru't-Türâsiyyi'l-Arabiyyi, 1420.

Beydâvî, Ebû Sa'îd Abdullah b. Ömer. *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*. Beyrut: Dâru İhyâü't-Türâsî'l-Arabiyyi, 1418.

Beydâvî, Ebû Sa'îd Abdullah b. Ömer. *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*. Beyrut: Dâru İhyâü't-Türâsî'l-Arabiyyi, 1418.

Buhârî, İsmail b. Muhammed. *el-Câmi'us-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'âs. *es-Sünen*. Yayınları: Çağrı İstanbul, 1981.

Ebû Hanîfe en-Nu'mân b. Sâbit. *el-Fıkhu'l-ekber*. Mektebetü'l-Furkan, 1999.

Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî. *el-Bahru'l-muhîd*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1420.

Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Ebû Tâhir Muhammed b. Ya'kûb. *Tenvîru'l-mikbâs min tefsîri İbn Abbas*. Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Hattâbî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed. *Me'âlimü's-sünen*. Halep: Matbaatü'l-İlmiyye, 1932.

İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib. *el-Muharraru'l-vecîz fî tefsîri kitâbi'l-azîz*. thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422.

İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan el-Ezdî. *Cemheratü'l-lüga*. Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyin, 1987.

İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed, Abdürrahman b. Muhammed. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Suud: Mektebe Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419.

İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed. *Mu'cemü mekâyisi'l-lüga*. thk. Abdüsselam Muhammed Hârun. Beyrut: İttihâdü'l-Kitâbi'l-Arab, 2002.

İbn Hıbban, Muhammed. *el-İhsan fî tertîbi sahîhi ibn Hıbban*. trtp, el-Emîr Alâüddîn Ali b. Belban el-Farisî, thk, Şuayb el-Arnâvut. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1988.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail. *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-azîm*. Beyrut: Dâru Tayyibe, 199.

İbn Receb Zeynüddîn Abdurrahman b. Ahmed. *Fethu'l-bâri şerhu sahîhî'l-Buhârî*. Kahire: Mektebü Tahkîki Dâri'l-Harameyn, 1996.

İbrâhîm Mustafa, Ahmet ez-Ziyât, Hâmid Abdülkâdir, Muhammed en-Neccâr. *el-Mu'cemü'l-vasîd*. Kâhire: Dâru'd-Da've, ts.

Kâdî Abdilcebbâr, Ebu'l-Hasen Kadi'l-kudât b. Ahmed b. el-Hemedânî. *Şerhu'l-usûli'l-hamse*. Kahire: Mektebetu Vehbe, 1988.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l-kütübi'l-Mısriyye, 1964.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed. *Kitâbü't-tevhîd*. İstanbul: y.y., 1981.

Mâtürîdî, Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtü ehli's-sünne*. Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, 2005.

- Mâverdî, Ebû'l-Hasan, Ali b. Muhammed. *en-Nüketü ve'l-uyûn*. Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasan, Ali b. Muhammed. *en-Nüketü ve'l-uyûn*. Beyrut: Dâru Kütübi'l-İlmiyye, ts.
- Muhammed Fuad Abdulbâkî. *el-Mu'cemü'l-müfehraes li elfâzi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982.
- Mukâtil b. Süleyman Ebû'l-Hasan. *et-Tefsîru'l-kebîr*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423.
- Müslim b. el-Hac el-Kuşeyrî. *el-Câmi'u's-sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Nesâî, Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen*. Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Nesefî, Ebû'l-Berakât Abdullah b. Ahmed. *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998
- Râzî, Zeynüddîn Muhammed b. Ebû Bekir b. Abdülkâdir. *Muhtârû's-sihah*. Beyrut: Dâru'l-Besâir, 1987.
- Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed. *el-Keşfü ve'l-beyân*. Beyrut: Dâru İhyâü't-türâsî'l-Arabbiyi, 2002.
- Semerkandî, Ebû'l-Leys Nasr b. Muhammed. *Bahru'l-'ulûm*. b.y.: y.y., ts.
- Şinkîfî, Muhammed el-Emîn b. Muhammed. *Edvâü'l-beyân fî İzâhı'l-Kur'ân'ı bi'l-Kur'ân*. Lübnan: Dâru'l-Fikri, 1995.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyan an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Dimaşk: Müessesetü'r-Risale, 2000.
- Vâhîdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed. *el-Vasît fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-mecîd*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- Vâhîdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed. *el-Vecîz fî tefsîri kitâbi'l-azîz*. thk. Safvan Adnan Dâvûdî. Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1. Baskı, 1405.
- Yaşaroğlu M. Kâmil "Namaz", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Yazır, Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. İstanbul: Eser Kitabevi, 1971.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer. *el-Keşşâf an hakâiki an gavâmizi't-tenzîl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabiiyi 3. baskı, 1407.